

Til Riksantikvaren – høringsuttalelse

Fra: Bygg og Bevar

Dato: 12.06.2025

Tema: Bevaringsstrategi for næringers og industriers kulturmiljø

Bygg og Bevar takker for muligheten til å gi innspill til Riksantikvarens forslag til bevaringsstrategi for næringers og industriers kulturmiljø. Strategien er et viktig og nødvendig grep for å sikre kunnskap om og vern av industrihistorisk kulturarv. Vi mener strategien har et godt perspektiv ved å se industri og næring sin betydning for utvikling av landet, steder og byer. Strategien reiser også sentrale bevarings utfordringer ved å ta vare på store anlegg som ikke lenger er i bruk.

Bygg og Bevars hovedfokus og formål er eksisterende bygninger, at de ivaretas og brukes, og ikke minst at de sees som en fremtidig ressurs. I lys av vårt mandat vil vi derfor understreke noen nøkkelområder vi mener er viktige og som strategien bør ivareta. Vi ønsker særlig å understreke og utdype betydningen av deltema 2: **Særegen småindustri**, og knytter våre innspill til tre nøkkeltema:

1. Småindustriens bygningsarv som ressurs for både bevaring og transformasjon
2. Håndverks kunnskap og materialproduksjon som nøkkel til kompetanse og bærekraft
3. Samspillet mellom bevaringsstrategien og håndverksstrategien

1. Bevaring og transformasjon: Småindustriens bygningsarv som ressurs

Særegen småindustri representerer en type kulturmiljø som ofte er nært knyttet til hverdagslivet i både by og bygd. Den er ofte kombinert med boligformål innen samme området eller i samme bygg. Slike miljøer inneholder stor variasjon i bygningstyper og lokal tilpasning. Småindustriens bygninger har ofte tydelige særpreg, solide materialer, og konstruksjonsløsninger som egner seg for fortsatt bruk, ombruk til ny håndverksvirksomhet eller transformasjon til boliger. Disse bygningene kan ha lav terskel for ombruk og transformasjon, og stort potensial for ny bruk og næringsutvikling. Vi anbefaler at vern og bruk settes i bedre sammenheng med de samfunnsutfordringene vi står i som boligkrise i sentral strøk, flere omsorgsboliger landet over med økende levealder. Bygningene og miljøet de er en del egner seg også godt for småbedrifter som fremover vil utgjøre en stadig større del av reparasjonsvirksomhet i tråd med å bruke det vi har lenger.

Vi mener det er avgjørende at strategien styrker følgende:

- Prioritering av **transformasjon og ny bruk fremfor ensidig vern**
 - **Kartlegging av bygningskvaliteter med tanke på gjenbrukspotensial** for å løse behovet om 130.000 nye boliger
 - **Økonomiske og regulatoriske incentiver for fortsatt håndverksbruk**, slik at tidligere håndverksarealer målrettet kan tilbys små håndverksbedrifter
 - Sikre at bevaringsstrategien forankres i **lokale og regionale verneplaner** med tydelige mål for bygningsvern og bruk.
-

2. Håndverk og materialproduksjon: Fundamentet for vern og ombruk

Slik det påpekes i strategien, er tilgangen på håndverkskompetanse avgjørende for å opprettholde og utvikle kultur- og industriarven. På samme måte er materialer og verktøy avgjørende for at fagfolkene skal kunne utføre sitt håndverk. Innen særegen småindustri og byindustri finnes ofte håndverksevirsomheter. De representerer et kompetanseområde som kan være aktuelt for den fremvoksende reparasjonskulturen. Bygg og Bevar understreker at dette krever en aktiv politikk for å styrke håndverksmiljøene og tilgangen på spesialmaterialer. Uten et levende og kompetent håndverksmiljø forvitrer muligheten til å bevare bygningene. Håndverkskompetanse er ikke bare en teknisk ressurs, men også en bærer av immateriell kulturarv, som er uløselig knyttet til det fysiske kulturmiljøet.

Vi mener det er viktig at strategien styrker følgende:

- Beholde og stimulere lokal **materialproduksjon**, som eksempelvis høvlerier for trevirke og spesialprofiler
 - Etablering av **regionale håndverksnettverk** i tilknytning til verneverdige småindustrimiljøer
 - Verdsetting og **støtte til eksisterende verksteder og tradisjonshåndverkere**
-

3. Samspillet mellom bevaringsstrategien og håndverksstrategien

Slik vi ser det er det en viktig og sentral sammenheng mellom denne strategien og den vedtatte håndverksstrategien. Vi ser opplagte og strategiske paralleller og vil oppfordre Riksantikvaren til å bedre se de to strategiene i et samvirke. Håndverksstrategien peker på behovet for å både øke kapasiteten og kvaliteten i håndverket. Det innebærer både kompetanseheving/utvikling og bedre rekruttering til håndverksfagene.

Vi oppfordrer derfor til at strategien styrker koblingen mellom:

- Bevaringsmål og yrkesopplæring - Det utvikles en nasjonal plan for **kompetanseoverføring fra erfarne håndverkere til neste generasjon**

- koble bevaring av småindustriens bygninger til **fagopplæring og lærlinge plasser**. Slike prosjekter gir realistisk praksis for elever og lærlinger, og er ofte enklere å gjennomføre enn i store, komplekse industrianlegg.
- Samordning av handlingsplanene for denne strategien og håndverksstrategien
- Det etableres egne tilskuddsordninger for kompetansebygging knyttet til småindustriens bevaring

Avsluttende anbefalinger

Avslutningsvis understreker Bygg og Bevar at strategien må bli et redskap for samspill mellom aktører med kompetanse og engasjement, og et utgangspunkt for konkrete tiltak og aktivitet. Vi ser frem til videre dialog og samarbeid for å sikre at næring og industriens kulturmiljøer brukes som levende deler av vår felles framtid.